

Pyhäjärvi 2022 Haapajärvi 2022

Kokkopetäikön tuulivoimapuisto sekä ulkoiset sähkönsiirtolinjaukset > Haapajärven Pysäysperälle (A), > Pyhäjärven Murtomäen sähköasemalle (C), Kyllösenkankaalle (D) ja Pyhäsalmen sähköasemalle (B): arkeologinen inventointi

H.-P. Schulz 1.11.2022

KESKI-POHJANMAAN ARKEOLOGIAPALVELU

Tiivistelmä

Keski-Pohjanmaan Arkeologiapalvelu suoritti elokuussa 2022 arkeologisen inventoinnin Pyhäjärven Kokkopetäikön tuulivoimapuiston hankealueella. Alueen pinta-ala on noin 1496 ha ja sinne on suunniteltu enintään 14:ää tuulivoimalaa. Hankealue sijaitsee Pyhäjärven kuntakeskuksesta, Pyhäsalmeilta 14–19,5 km luoteeseen.

Inventoinnin piiriin kuuluivat myös ulkoiset sähkösiirtolinjaukset > Haapajärven Pysäysperälle (A, pituus 25,3 km), > Pyhäjärven Murtomäen sähköasemalle (C, pituus 1 km), Kyllösenkankaalle (D, pituus 2,5 km) ja Pyhäsalmen sähköasemalle (A, pituus 15,4 km). Työn tilaajat ovat Infinergies Finland Oy ja Sweco Finland Oy. Maastotyön tekivät FM/MA Hans-Peter Schulz, sekä FM Stephan Schulz (Gis-sovellukset maastossa), 7.–10.8.2020, yht. 8,5 henkilötyöpäivää.

Hankealueelta tunnetaan ennestään 3 kiinteää muinaisjäännöstä, jotka ovat kaikki tervahautoja. Ulkoisen sähkösiirtolinjauksen A läheisyyteen Haapajärven puolella on muinaisjäännösrekisteriin merkitty 2 kiinteä muinaisjäännöstä (Vastaskangas, tervahauta, tunnus 1000044763, sekä Tikkasenkangas, tunnus 1000044765) ja 1 mahdollinen muinaisjäännös (Hautasaari, tunnus 1000037634), kaikki tervahautoja. Ulkoisen sähkösiirtolinjauksen B itäpään läheisyydestä Pyhäjärvellä tunnetaan yksi kivikautinen löytöpaikka, Junttila, tunnus 1000015706. Nämä neljä kohdetta sijaitsevat kuitenkin kaikki vähintään 150 m etäisyydellä sähkösiirtolinjauksesta eikä niitä tarkistettu inventoinnissa.

Inventoinnissa hankealueelta löytyi kuusi uutta muinaisjäännöskohdetta/ryhmää joista 2 on yksittäisiä tervahautoja, sekä 2 kohdetta, joista tervahaudan lisäksi tavattiin kiuas (Kohteet 7–8), ja 1 laajempi muinaisjäännösryhmä, jossa on tervahauta, kaksi painannetta ja 7 (pyynti-)kuoppaa (kohde 1).

Hankkeen toteutuksella voisi olla tämän hetken layout-tietojen mukaan vaikutusta kahteen kohteeseen: nykyinen tie kulkee noin 7–13 m kohteesta 6 itään. Kohde on otettava huomioon tien parannuksessa ja maakaapeloinnissa. Ulkoinen sähkösiirtolinjaus kulkee noin 40 m kohteesta 9 koilliseen, kohde on otettava huomioon maakaapelin kaivutöissä.

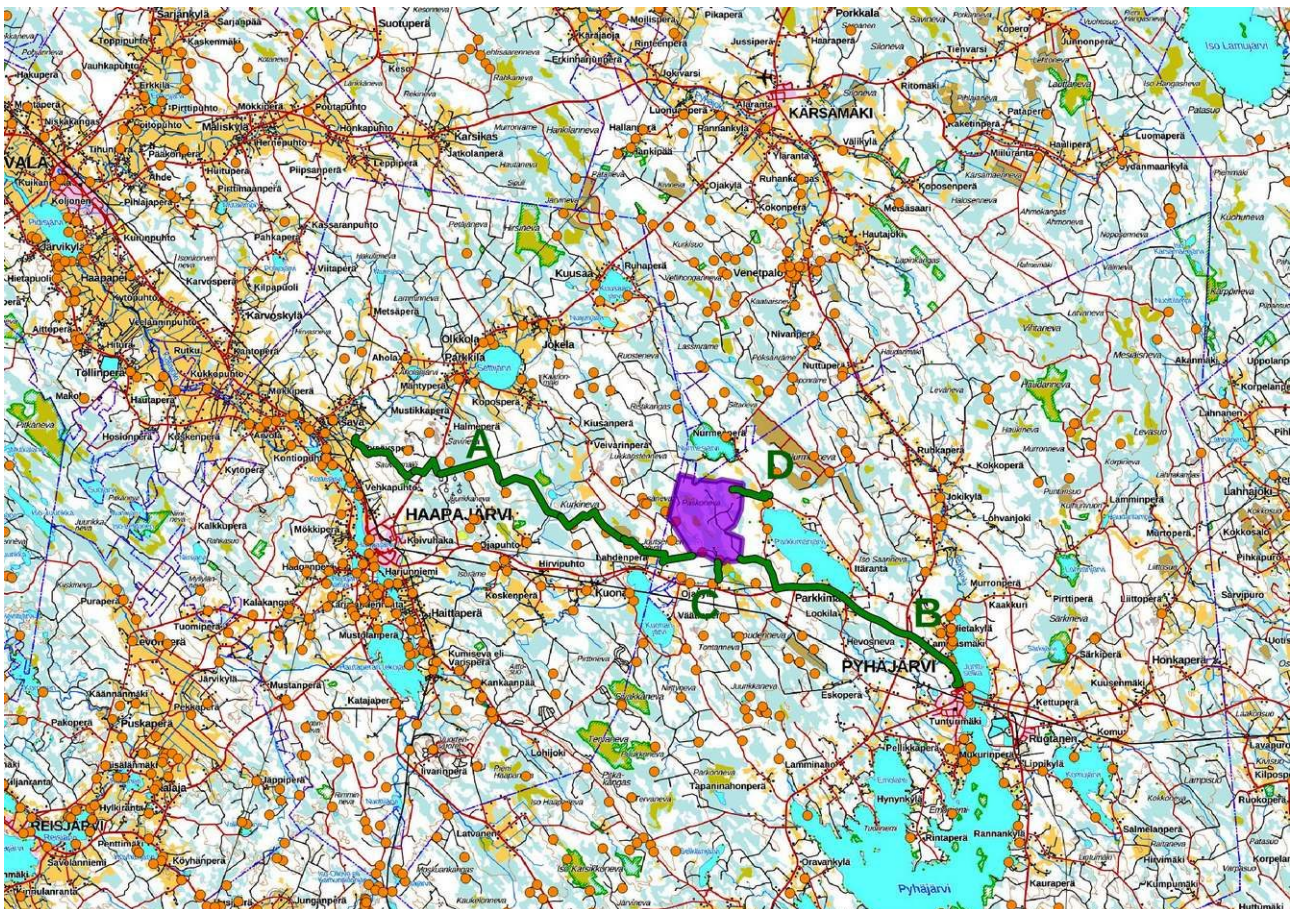
Sisällysluettelo

1. Perustiedot.....	2
2. Lähtökohdat ja menetelmät.....	3
2.1. Esiselvitys.....	4
2.2. Maastoinventointimenetelmät.....	5
Kartat 5a,b ja 6a,b.....	6
3. Maisema, topografia ja geologia.....	12
3.1. Valokuvat ja maastokuvaukset (kuvauspisteet kartalla 4, sivu 6).....	13
4. Alueen maankäytön historiaa.....	23
5. Tulokset.....	24
6. Kohdehakemisto.....	26
7. Kohdekuvaukset.....	27
8. Aineistoluettelo.....	37

1. Perustiedot

Inventointialue:	Pyhäjärven Kokkopetäikön tuulivoimapuiston hankealue, pinta-ala on noin 1496 ha; sekä ulkoiset sähkösiirtolinjaukset > Haapajärven Pysäysperälle (A, pituus 25,3 km), > Pyhäjärven Murtomäen sähköasemalle (C, pituus 1 km)), Kyllösenkankaalle (D, pituus 2,5 km) ja Pyhäsalmen sähköasemalle (A, pituus 15,4 km).
Tilaja:	Infinergies Finland Oy ja Sweco Finland Oy
Hankeomistaja:	Infinergies Finland Oy
Inventoinnin laji:	osainventointi
Kenttätyöaika:	7.–10.8.2022, yht. 8,5 henkilötyöpäivää.
Karttanumerot:	TM35-lehtijako, Q4312R, Q4314L, Q4313L Q4323L; Q4323R vanha yleislehtijako, 2344 07,10; 3321 03,06; 3322 04,07
Korkeus:	n. 150–165 m mpy (tuulivoimapuiston hankealue; 105–160 m ulkoiset voimalinjat)
Koordinaattijärjestelmä:	ETRS-TM35 FIN -tasokoordinaatio
Kopio raportista:	Museoviraston arkisto, Pohjois-Pohjanmaan museo (digitaalinen kopio)
Aiemmat löydöt:	-
Inventointilöydöt:	-
Aiemmat tutkimukset:	Markku Mäki vuoti inventointi 1992 (Haapajärvi) Mika Sarkkinen inventointi 1995 (Pyhäjärvi) Mika Sarkkinen inventointi 2001 (Pyhäjärvi (O.I)) Niko Latvakoski inventointi 2010 (Haapajärvi) Hans-Peter Schulz; MH/KMO inventointi 2013 Haapajärvi, Pyhäjärvi J. Itäpalo ja H.-P. Schulz inventointi 2014 Pyhäjärven Murtomäen tuulivoimapuiston, ulkoisen voimajohtolinjauksen ja sähköaseman alue H.-P. Schulz inventointi 2021 - Haapajärvi Koivuhaan sähköasema – Pyhäjärvi Ruotanen 110 kV voimajohtolinjaus Jussi-Pekka Hiltunen inventointi 2022: Pyhäjärven Murtomäki 2 voimalinja

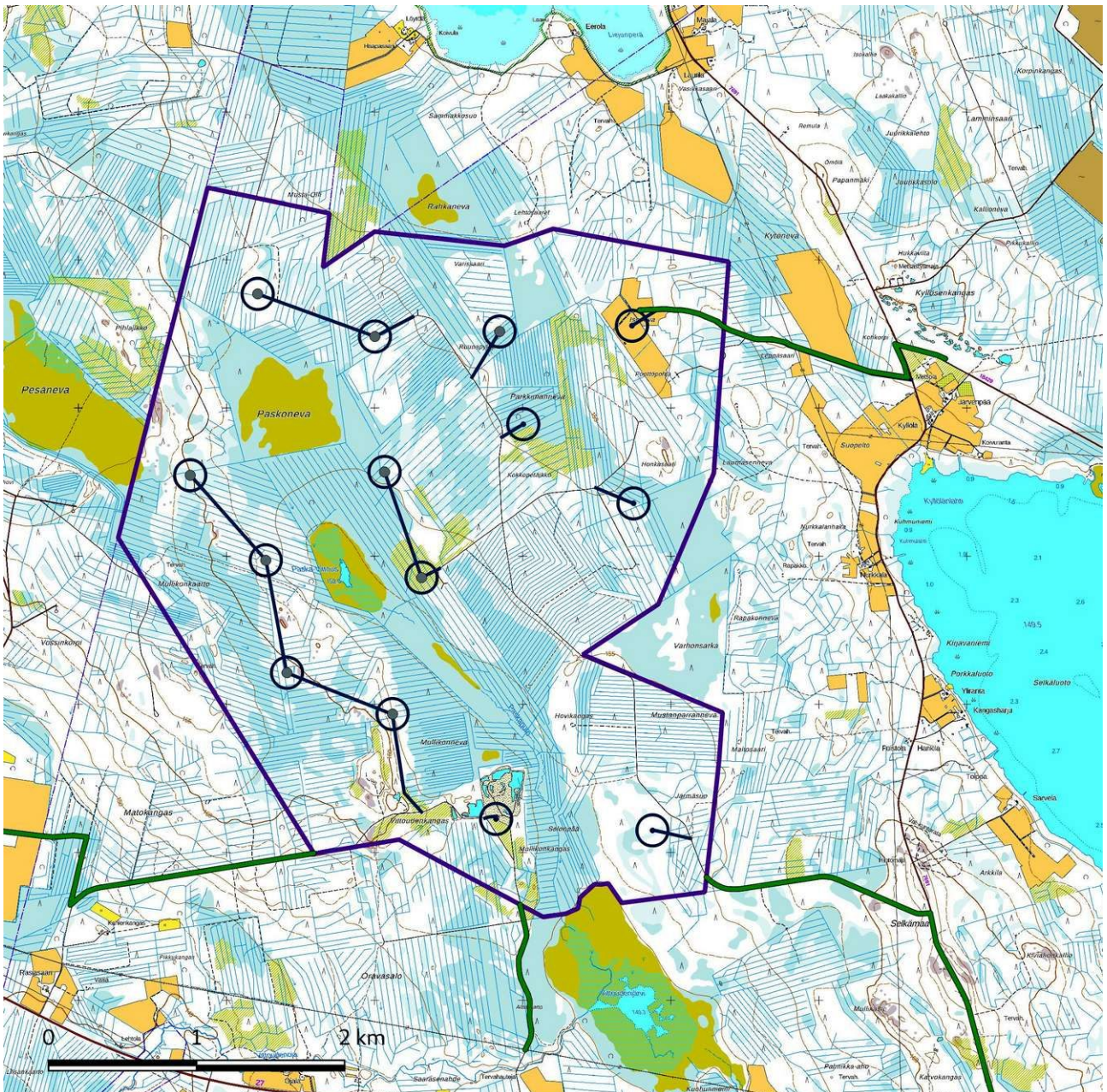
Kartta 1. Hankealue vaaleanviolettinä, voimajohtolinjaukset A-D vihreällä viivalla. Muinaisjäännösrekisteriin tallennetut kohteet oransseina pisteinä. Maanmittauslaitoksen maastokarttarasteri 1:250 000, 10/2022.

2. Lähtökohdat ja menetelmät

Pyhäjärven länsiosaan lähelle Haapajärven rajaa on suunnitteilla Kokkopetäikön tuulivoimapuisto, jonka pinta-ala on noin 1496 ha (enintään 14 tuulivoimalaa), lisäksi on 4 vaihtoehtoista ulkoista sähkönsiirtolinjausta (kaikissa maakaapelointia): Haapajärven Pysäysperälle (A, pituus 25,3 km), Pyhäjärven Murtomäen sähköasemalle (C, pituus 1 km), Kyllösenkankaalle (D, pituus 2,5 km) ja Pyhäsalmen sähköasemalle (A, pituus 15,4 km).

Hankealueelta on muinaisjäännösrekisteriin ennestään merkitty 3 kiinteää muinaisjäännöstä – tervahaudat Salonpää (1000044767), Vittoudenkangas (1000037676) ja Mullikonkaarto (1000037692). Hankealueen länsipuolella on alle kahden kilometrin etäisyydellä 6 tervahautaa. Sähkölinjauksen A läheisyydessä on Kurkinevan kohdalla ja sen itäpuolella 3 tervahautaa, sähkölinjauksen B Itäpään lähellä, Junttiselän lounaispuolella kivikautinen löytöpaikka 150 m linjasta koilliseen.

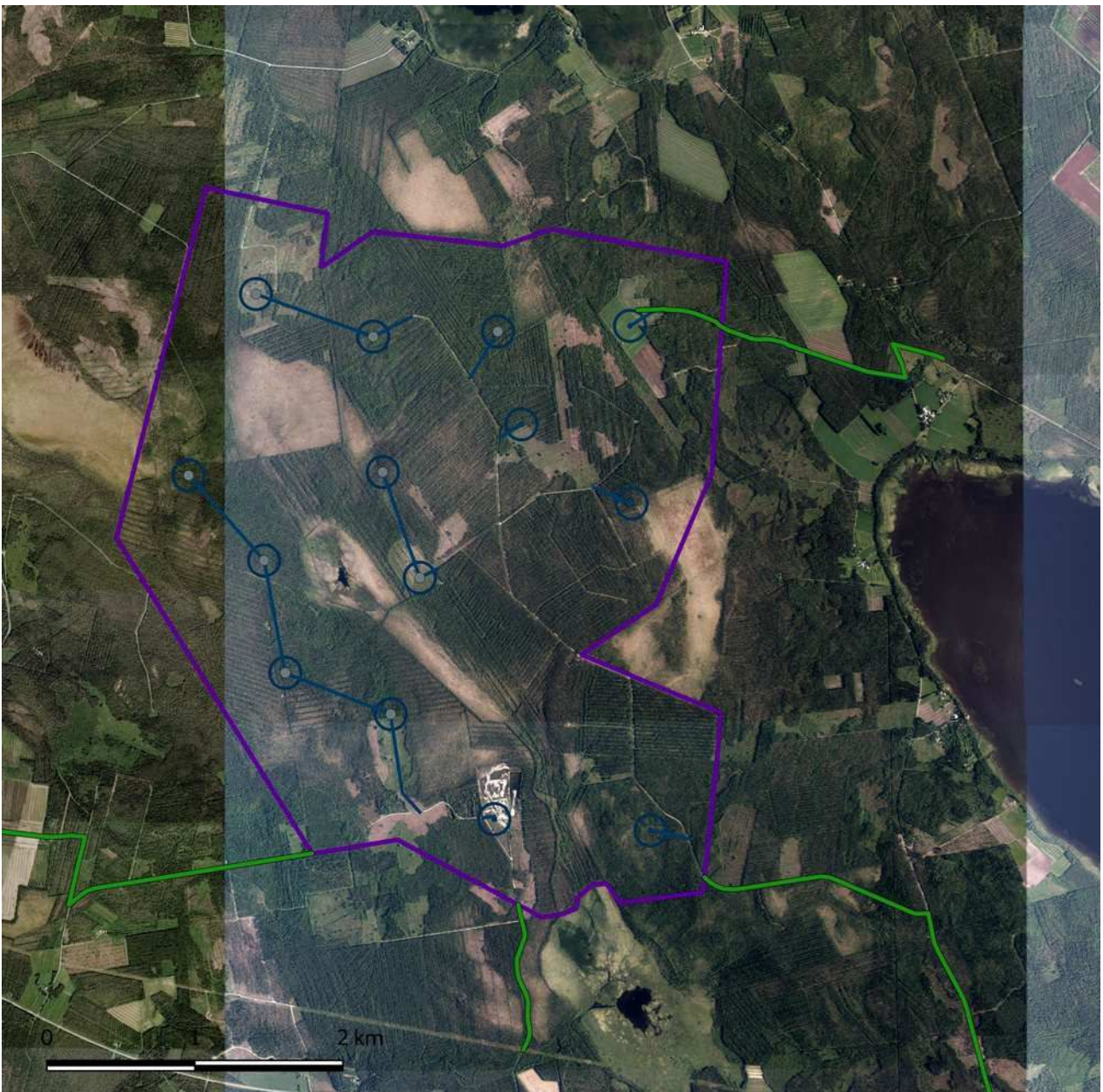
Kartta 2. Hankealue rajattu violetilla viivalla, ulkoiset sähkönsiirtolinjaukset merkitty vihreillä viivoilla. Voimalapaikat mustina ympyröinä (VE1 vihreä keskipiste, VE2 pieni musta keskipiste). Uudet tielinjaukset mustin viivoin. Maanmittauslaitoksen peruskarttarasteri 1:20 000, 10/2022.

2.1. Esiselvitys

Arkeologisen potentiaalin arviointi perustuu eri aineistoihin, joiden avulla asetoitiin nykyiselle karttapohjalle tunnetut ja mahdolliset uudet muinaisjäännökset sekä muut ihmisen aikaansaamat pois käytöstä jääneet rakenteet ja niiden sijainnille potentiaalisia maaston kohtia.

Keskeisiä aineistoja ovat GTK:n kallio- ja maaperäkartat, Maanmittauslaitoksen ortoilmakuvat, korkeusmalli sekä laserkeilausaineisto ja Museoviraston arkeologisista kohteista ylläpitämä digitaalinen tietokanta. Kirjallisuuden ja vanhimman karttamateriaalin avulla on pyritty selvittämään alueella sijaitsevat pois käytöstä jääneet yli 100 vuotta vanhat asutus- ja elinkeinohistorialliset kohteet. Vanhin aluetta kuvaava tarkempi karttamateriaali on isojakokarttasarja vuosilta 1823–1828 sekä pitäjänkartat 1800-luvun puolivälistä. Vanhimmat peruskartat Pyhäjärven osalta ovat vuosilta 1963 ja 1964, ja Haapajärven puolella vuodelta 1963; niiden avulla on arvioitu lähihistoriassa tapahtuneita maankäytön vaikutuksia mahdollisiin alueella sijaitseviin arkeologisiin kohteisiin.

Kartta 3; ortokuva. Hankealue rajattu violetilla viivalla, ulkoiset sähkösiirtolinjaukset merkitty vihreillä viivoilla. Voimalapaikat tummansinisinä ympyräinä (VE1 harmaa keskipiste, VE2 pieni tummansininen keskipiste). Uudet tielinjaukset tummansinisin viivoin. Maanmittauslaitoksen ortokuvat 10/2022.

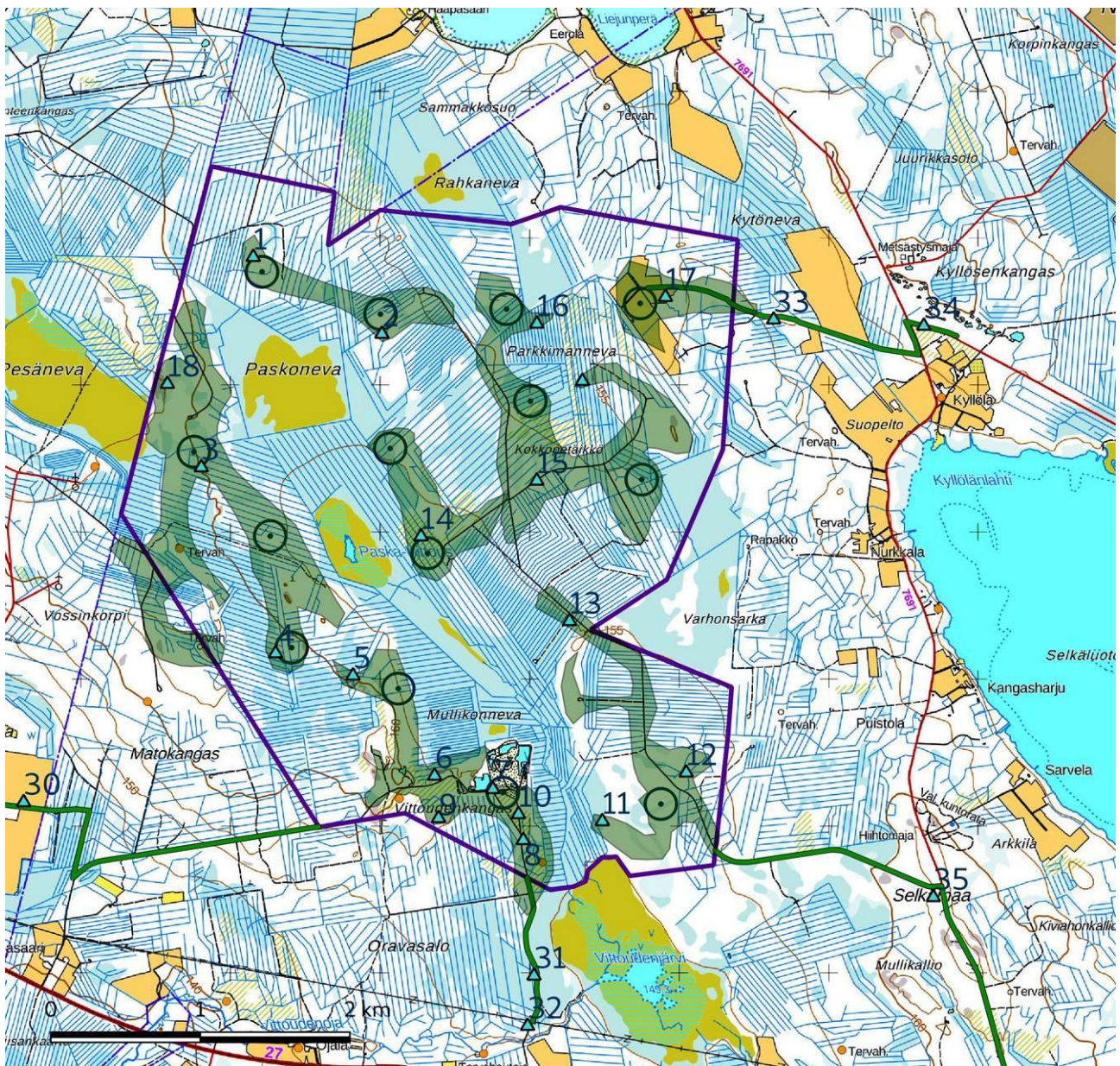
>wms-server <http://tiles.kartat.kapsi.fi/ortokuva?>

2.2. Maastoinventointimenetelmät

Voimalapaikkojen lähiympäristö inventoitiin noin 200 m säteellä, nykyiset tiet noin 10–40 m käytävällä maastosta riippuen. Alue tarkastettiin pääosin pintahavainnoimalla, maannokset tarkistettiin pääosin tieleikkauksista. Koepistoja tehtiin hankealueen länsiosassa Mullikonkaartolla tervahaudan kohde 1 kaakkoispuolella sekä Vittoudenkankaan sorakuopan lounaispuolella n. 20 m välein. Mullikonkaarron alakohteet 1-2-1-10 kairattiin. Inventointi kattoi miltei kaikki kuivat kankaat ja kallioalueet, eli arkeologisille kohteille otolliset alueet. Soistuneet alueet jätettiin useimmiten tarkemmin katsomatta niiden vähäisen muinaisjäännöspotentialin vuoksi samoin kuin märät tasaiset rämeet.

Ulkoisen sähkönsiirto on tarkoitus tehdä maakaapelilla. Linjaukset tarkastettiin kuivilla kankailla ja ojitetuilla rämeillä noin 20–30 m:n leveydeltä. VT 27 kohdalla tarkistettiin vain tien eteläpuolinen alue, koska maakaapelia suunnitellaan tien eteläpuolelle. Maaperästä johtuen alue tarkastettiin pääosin pintahavainnoimalla, jotkut kohteet kairattiin. Hiekkaisia alueita, jossa koekuopitusta olisi kannattanut tehdä, ei linjauksella ollut lukuun ottamatta linjauksen C pohjoispäässä. Märät tasaiset rämeet ja suot jätettiin useimmiten tarkemmin katsomatta niiden vähäisen muinaisjäännöspotentialin vuoksi.

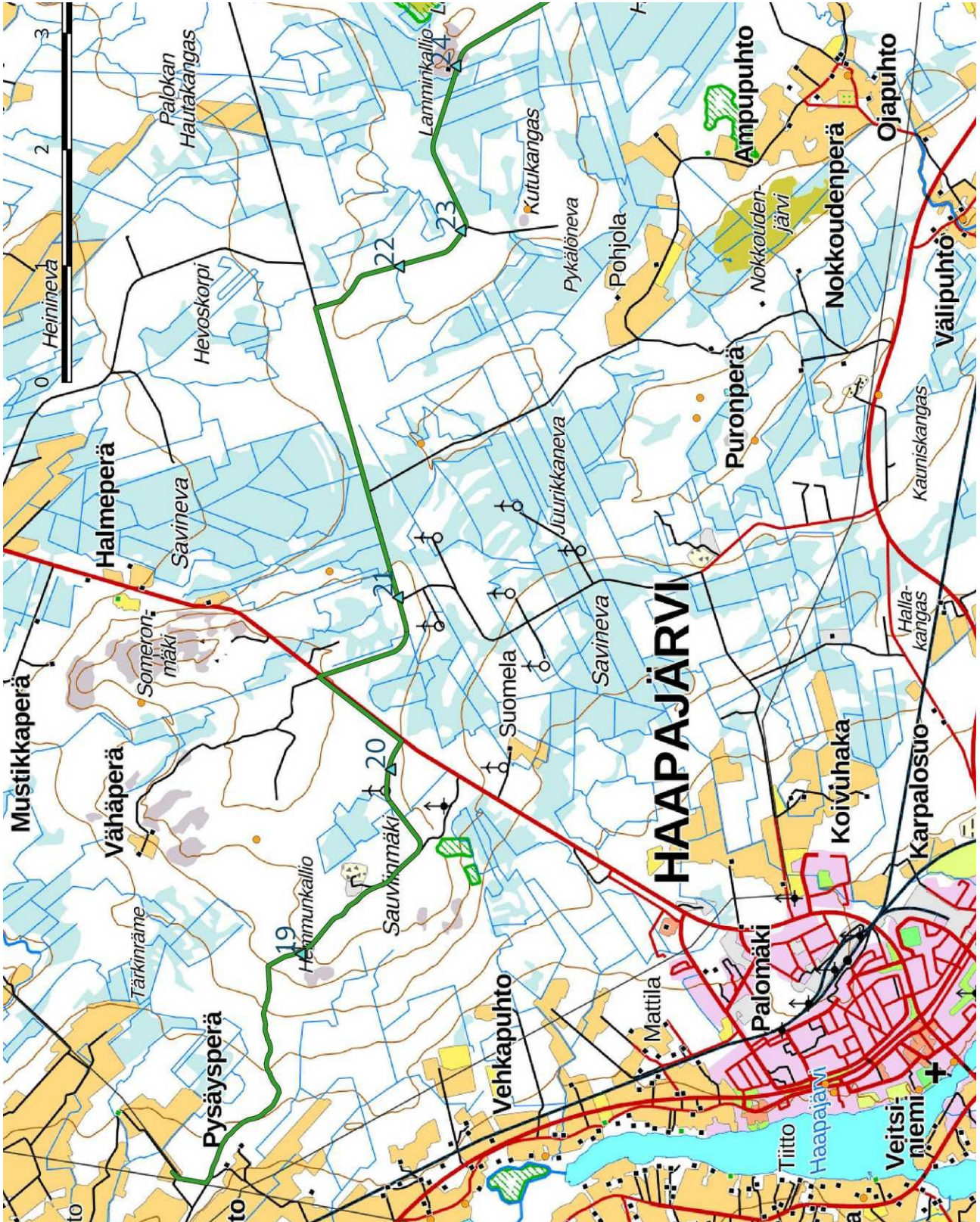

Kartta 4, Tuulivoimapaiston hankealue ja ulkoiset linjat C ja D. Inventoidut alueet vihreinä. Kuvauspaikat 1–17 ja 31–35 turkoseina kolmioina. Mj-rekisteriin merkityt kohteet oransseina pisteinä. Muut selitykset ks. kartta 2 sivulla 3. Maanmittauslaitoksen peruskarttarasteri 1:20 000, 10/2022.

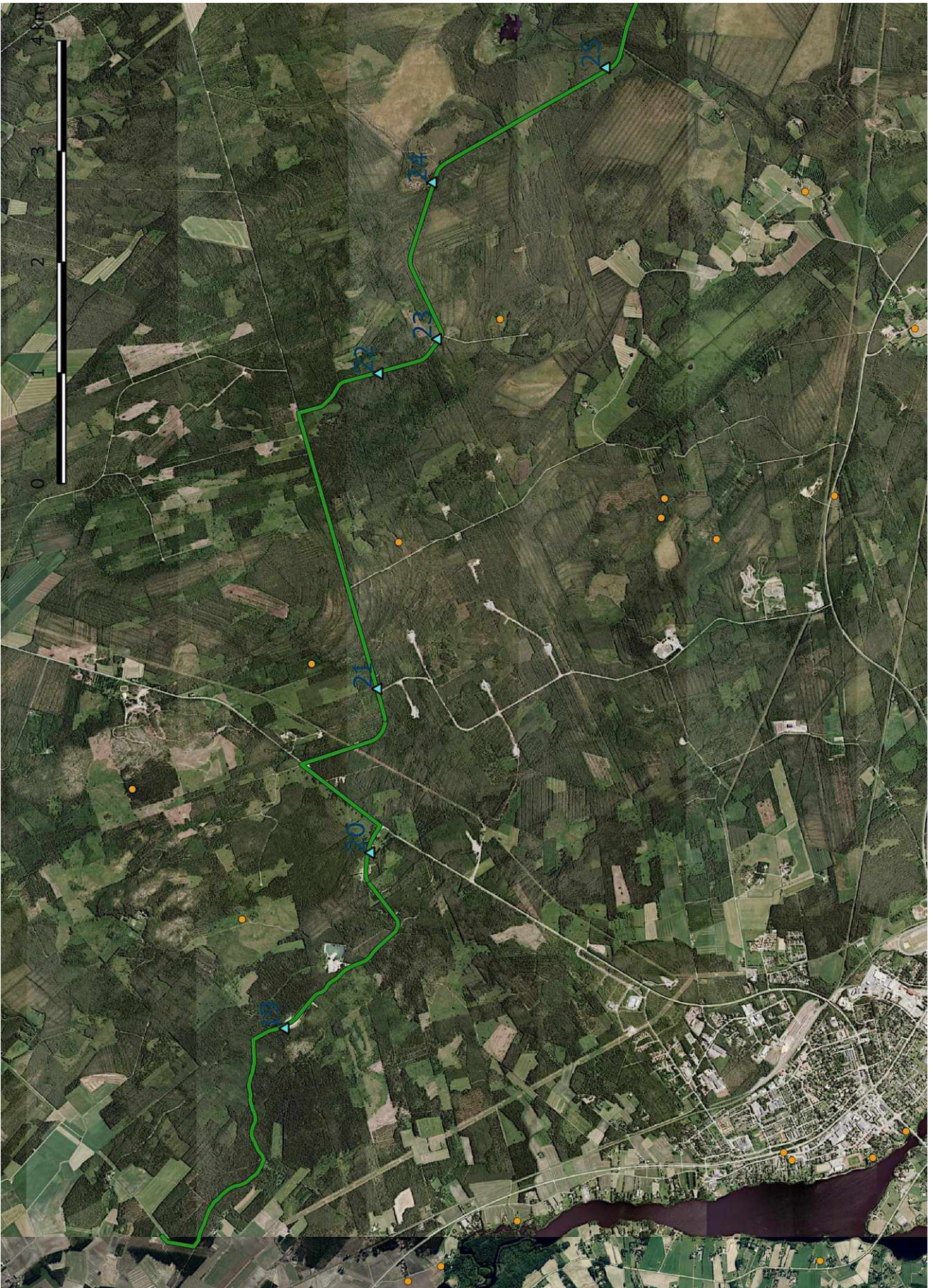

Kartat 5a–d, 6a,b Mk noin 1:25 000.

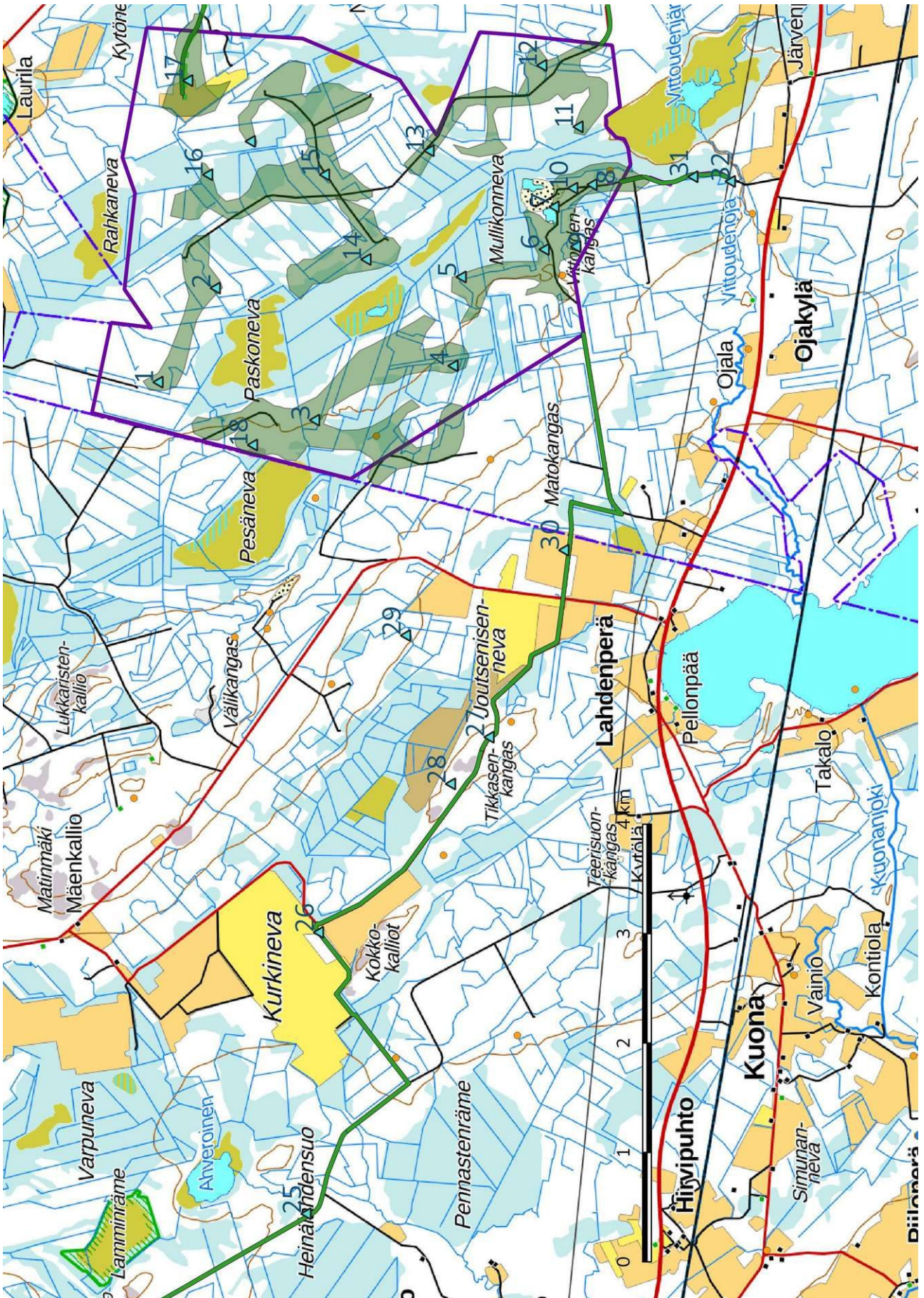
Karttaselitykset: Ulkoinen sähkönsiirto ja inventointivyöhyke ± 30 m vihreänä viivana. Kuvauspisteet turkooseina kolmioina, muinaisjäännösrekisteriin tallennetut kohteet oransseina pisteinä. Maanmittauslaitoksen peruskarttarasteri 1:20 000, 12/2021. Maanmittauslaitoksen ortokuvat 12/2021. >wms-server <http://tiles.kartat.kapsi.fi/ortokuva/>

Kartta 5 a. Ulkoinen sähkönsiirto A, länsiosa.

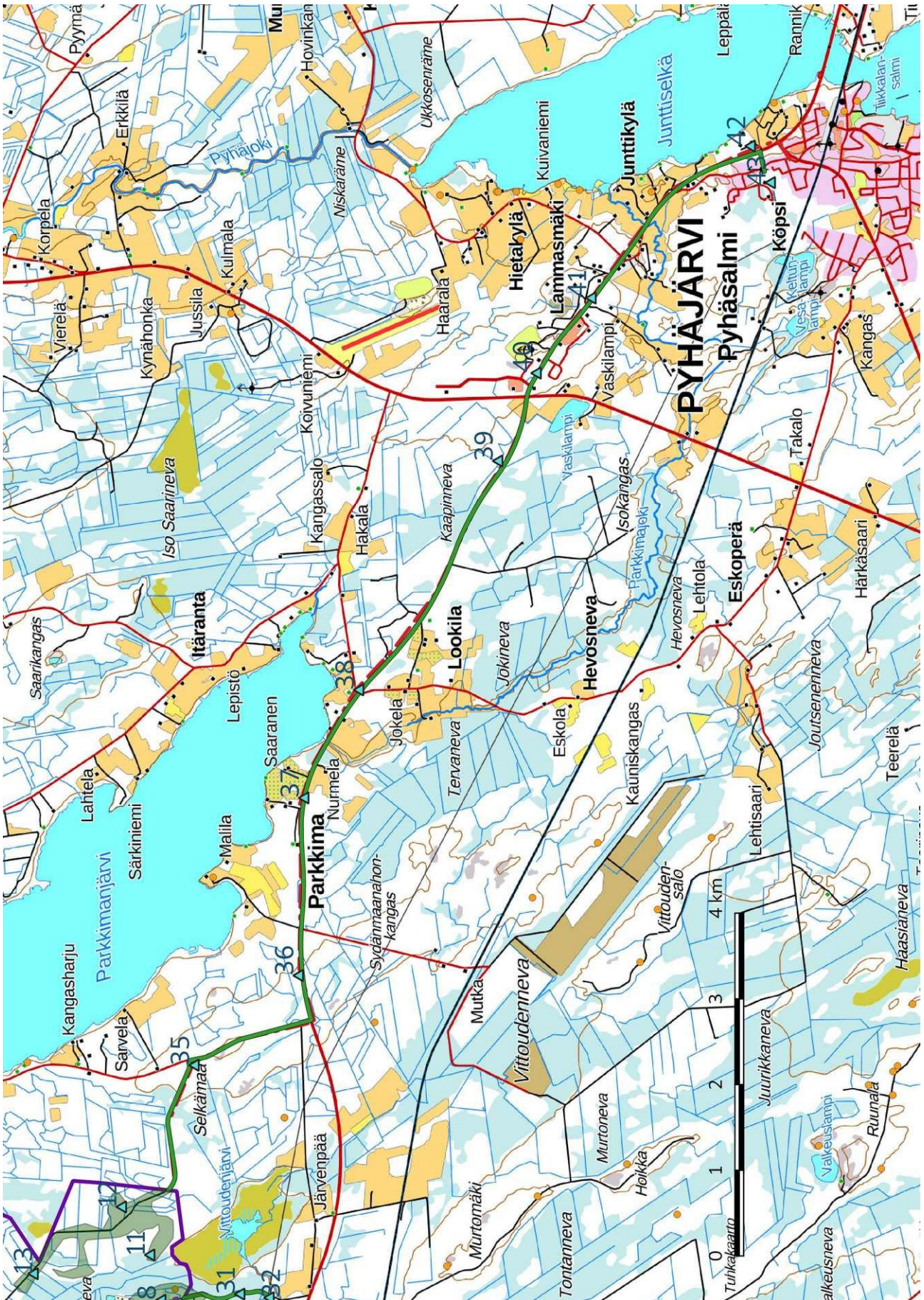
Kartta 5 b, Ortokuva. Ulkoinen sähkönsiirto A, länsiosa.

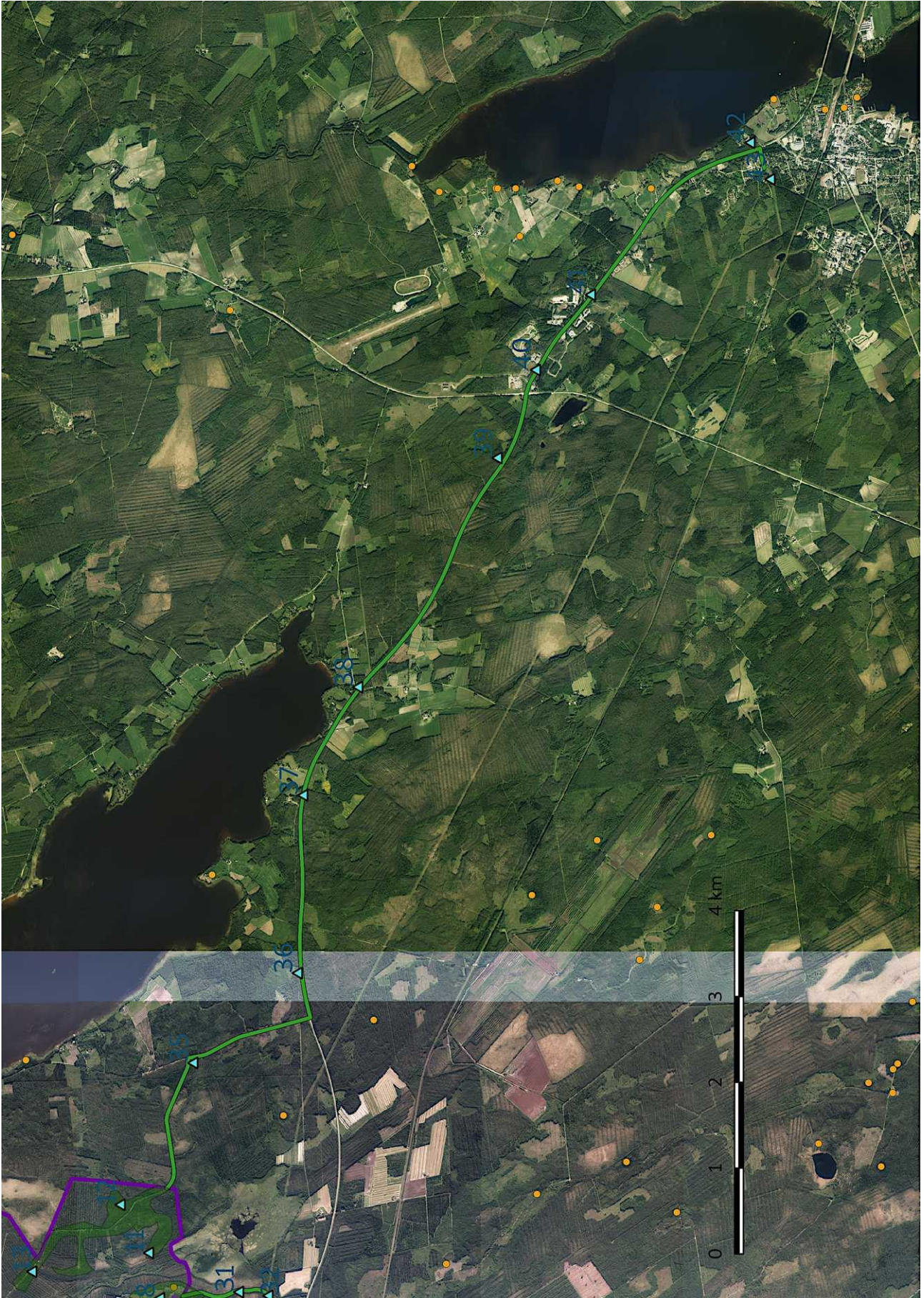
Kartta 5c. Ulkoinen sähkönsiirto A, itäosa.

Kartta 5 d, Ortokuva. Ulkoinen sähkönsiirto A, itäosa.

Kartta 6a. Ulkoinen sähkönsiirto B.

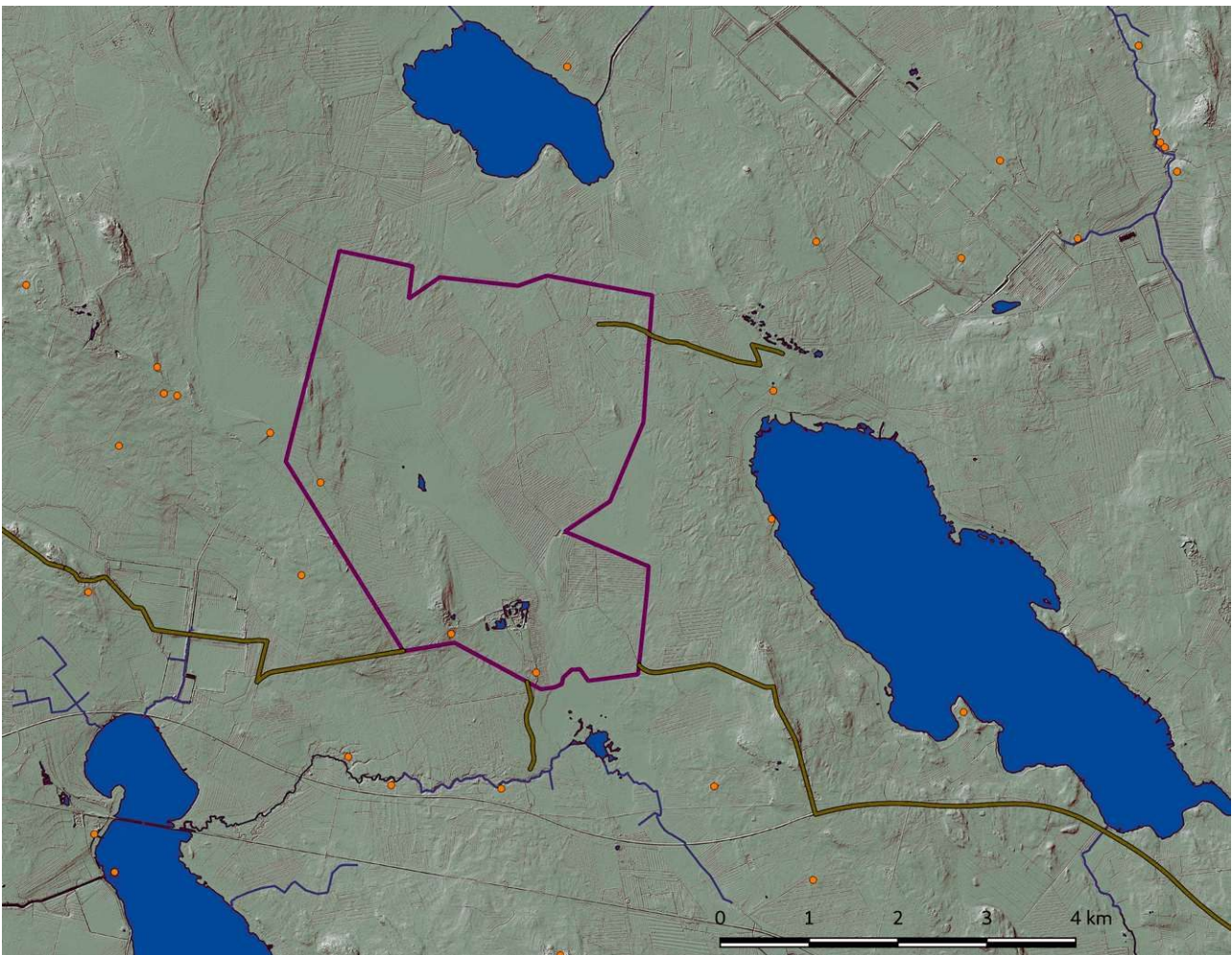
Kartta 6b. Ulkoinen sähkönsiirto B, ortokuva.

3. Maisema, topografia ja geologia

Hankealue sijaitsee Suomenselän ja Maanselän välisellä seudulla Pyhäjärven Junttilahdesta noin 13–17 km luoteeseen, Kuonanjärvestä lähimmillään 2,5 km koilliseen, Parkkimajärvestä 1,3 km länteen, ja Nurmesjärvestä n. 1,3 km etelään, korkeusvyöhykkeellä 150–165 m mpy. Maaperä on pääosin pohjamooreenia, joka on laajalti turvekerrostumien peittämää. Hankealueen lounais- ja länsiosassa on neljä vajaa kilometrin pituista ja 50–300 m leveätä kaarta (Mullikonkaarto, Vittoudenkankaalla 2 kpl, ja Mullikonkangas) – kyseessä ovat muinaiset hiekkaiset rantavallit. Suhteelliset korkeuserot ovat pääosin pieniä, noin 1–2,5 m/100 m. Tasaisesta alueesta noin 65 % on soistunut. Metsäojien leikkauksista tehtyjen havaintojen perusteella turvekerrostumien paksuus on 0,2 – >1 m. Alue on miltei kokonaan metsätalouskäytössä, rämeet on ojitettu. Vittoudenkankaalla on 13 ha laaja sorakuoppa, joka on ilmeisesti jäänyt kokonaan pois käytöstä.

Ulkoinen sähkösiirtolinja A kulkee hankealueen lounaisnurkan länteen Kuonanjärven pohjoispuolitse ja päättyy Haapajärven keskustan luoteispuolella sijaitsevalle Pysäysperän sähköasemalle. Maasto on hyvin tasaista ja pääosin soistunutta / rämettä. Suunniteltu maakaapeli sijoitetaan metsäteiden viereen; Haapajärven lähellä kaapeli kulkee uusien teiden kyljessä Välikankaan tuulivoimapuistoalueen halki. Linja B kulkee hankealueen kaakkoisnurkan Selkämaan metsätien viereen VT 27:lle, ja sieltä miltei koko matkan VT 27:n tiealueella sen eteläpuolella. Pyhäsalmen se sijoittuu lyhyellä matkalla (220 m) ilmajohton käytävään Pyhäsalmen sähköasemalle saakka.

Kartta 7. Hankealue ja lähiympäristö. Lidar-aineistoon perustuva korkokuva 2 m DEM. Hankealueen raja violetilla viivalla, ulkoiset sähkösiirtolinjaukset ruskeina viivoina. Mj-rekisterin kohteet oransseina pisteinä. Vesistöt VPD 2. Maanmittauslaitoksen laserkeilausaineisto, karttaphja 1:20 000, 10/2022.

**3.1. Valokuvat ja maastokuvaukset (kuvauspisteet kartoilla 4–6 , sivut 5–11).
Tuulivoimapuiston hankealue**

Kuva 1. Voimalapaikka Paskonevan pohjoispuolella kaakkoon.

Kuva 2. Vp Paskonevan koillispuolella pohjoiseen.

Kuva 3. Vp Mullikonkaarrossa luoteeseen.

Kuva 4. Vp Mullikonkaarron eteläosassa itään.

Kuva 5. Pieni kallioalue Vittoudenkankaan pohjoisosassa.

Kuva 6. Vittoudenkangas kuvattu itään.

Kuva 7. Voimalapaikka sorakuopan eteläreunassa, luoteeseen.

Kuva 8. Metsätie Mullikonkankaalla etelään.

Kuva 9. Hankealueen lounaisosa. Dronekuva Vittoudenkankaalta luoteeseen, korkeus 75 m.

Kuva 10. Vittoudenkankaan sorakuoppa, dronekuva pohjoiseen, korkeus 110 m.

Kuva 11. Vittoudenjärvenneva hankealueen eteläpuolella, dronekuva kaakkoon, korkeus 110 m.

Kuva 12. Pieni kangassaareke Järmsuon itäpuolella.

Kuva 13. Itäinen metsätie kuvattu luoteeseen.

Kuva 14. Voimalapaikka Paska-Vittouslammen itäpuolella.

Kuva 15. Metsätie Kokkopetäikön kohdalla Honkasaaren suuntaan itäkoilliseen.

Kuva 16. Vp Ruunapylhyn rämeellä, kaakkoon.

Kuva 17. Vp Isonevan pellolla, länteen.

Kuva 18. Kallioalue Pesänevan itäpuolella, hankealueen länsirajalla.

Ulkoisen sähkönsiirto. Reitti A: Kuvauspaikat ks. kartat 5a, 5c sivuilla 6 ja 8.

Kuva 19. Linjaus Sauviinmäen läntisen voimalan kohdalla.

Kuva 20. Puretun talon piharakennus linjauksen eteläpuolella.

Kuva 21. Linjaus VT 58 itäpuolella, itään.

Kuva 22. Linjaus Pykälökankaalla, eteläkaakkoon.

Kuva 23. Laaja avohakkuualue Kutukankaan pohjoispuolella.

Kuva 24. Maja Lamminkalliolla.

Kuva 25. Linjaus Heinälahdensuolla.

Kuva 26. Linjaus Kurkinevalla.

Kuva 27. Linjaus Tikkasenkankaalla.

Kuva 28. Näkymä Tikkasenkankaalta luoteeseen. Dronekuva, korkeus 115 m.

Kuva 29 .Välikankaan tuulivoimapuisto linjauksen pohjoispuolella. Dronekuva pohjoiseen, korkeus 115 m.

Kuva 30 . Linjaus Joutsenisennevan suuntaan Dronekuva kaakkoon, korkeus 115 m.

Ulkoinen sähkönsiirto. Reitti C: Kuvauspaikat ks. kartta 4 sivulla 5.

Kuva 31. Linjaus C Hankealueen eteläpuolella.

Kuva 32. Murtomäen sähköaseman rakennustyömaa.

Ulkoinen sähkönsiirto. Reitti D: Kuvauspaikat ks. kartta 4 sivulla 5.

Kuva 33. Linjaus hankealueen rajan itäpuolella.

Kuva 34. Linjaus Kyllösenkankaalla.

Ulkoinen sähkönsiirto. Reitti B: Kuvauspaikat ks. kartta 6a sivulla 10.

Kuva 35. Linjaus Selkämään kohdalla, etelään

Kuva 36. Linjaus kulkee Selkämästä Pyhäsalmeille koko matka VT-27 eteläpuolella.

Kuva 37. Parkkiman pellot, itään.

Kuva 38. Itärannan risteys.

Kuva 39. VT-27 ja VT-4 risteysalue, itään.

Kuva 40. Huoltoalue VT-4 itäpuolella.

Kuva 41. Linjaus Lammasmäellä, kaakkoon.

Kuva 42. Ilmajohdon käytävä Pyhäsalmen, etelään.

Kuva 43. Pyhäsalmen sähköasema.

4. Alueen maankäytön historiaa

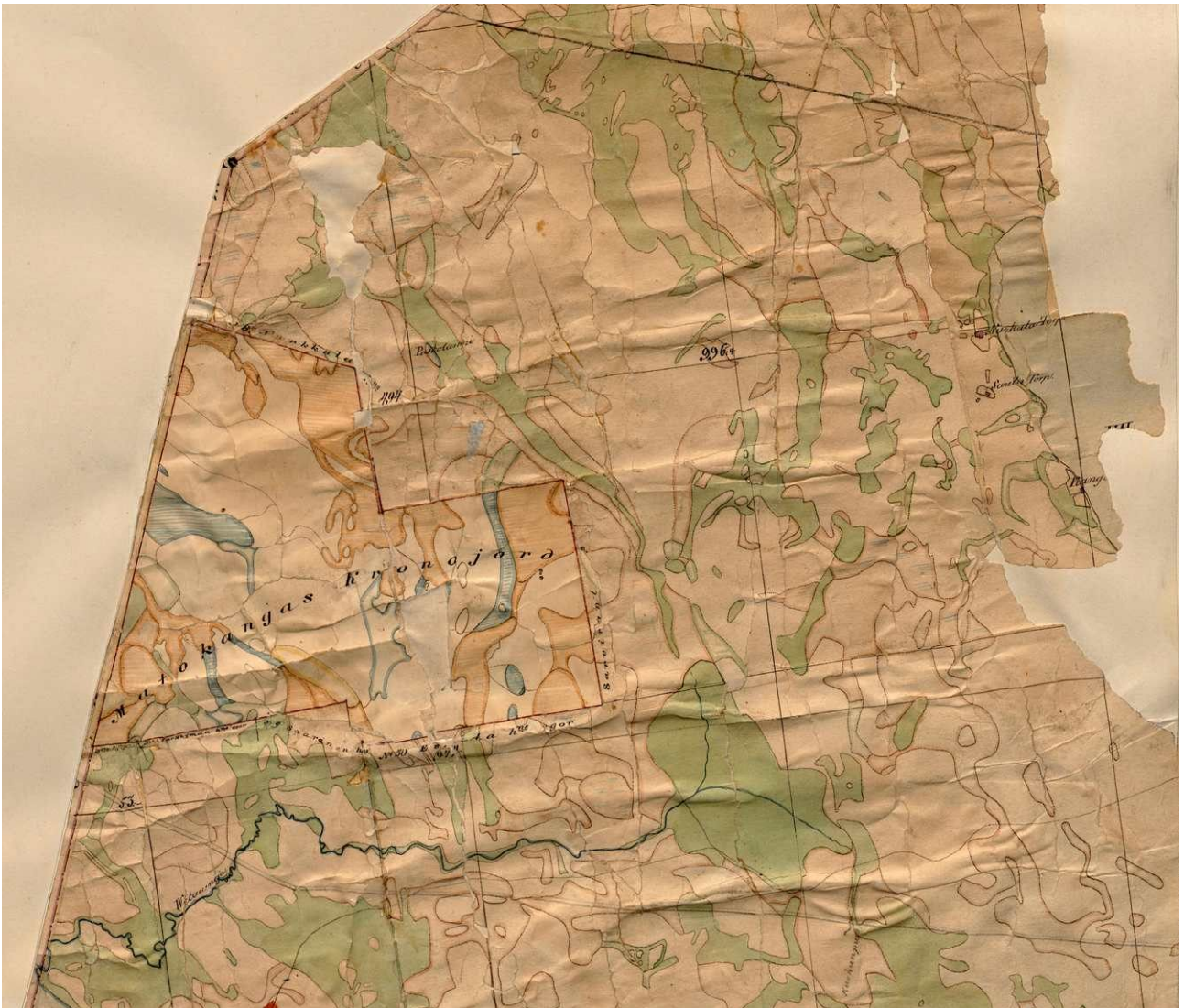
Esihistoriallinen aika

Alue nousi merestä noin 9700–8000 vuotta sitten. Kalajokilaakson varhaiskivikautinen rannansidonnainen asutus levisi pien maankohoamisen myötä länteen. Sesonkimainen asutus jatkui kuitenkin jokivarrella koko esihistoriallisella ajalla. Muutama kivikautinen asuinpaikka on löydetty myös isompien järvien liepeiltä, kuten Parkkimanjärven ja Kuonanjärven rannoilta. Tuulivoimapuiston hankealueen muinaiset hiekkaiset rantavallit olisivat olleet otollisia varhaismesoliittiselle asutukselle, mutta sellaiseen viittaavia merkkejä ei löytynyt.

Historiallinen aika

Haapajärven kylä mainitaan ensimmäisen kerran asiakirjoissa vuonna 1547, ja 1600-luvulla asutus kasvoi nopeasti varsinkin Settijärven ja Kuusanjärven ympärillä. Haapajärven ensimmäinen kirkko rakennettiin 1653 samalla paikalle missä nykyinen kirkko seisoo. Vuoden 1823 kartan mukaan kirkkoseudulla oli vain joitakin taloja, kaikki jokivarren tuntumassa. Maakirjojen mukaan Pyhäjärvellä oli vuonna 1553 jo kuusi taloa. Kylä kasvoi 1600-luvulla nopeasti, jolloin talot sijaitsivat pääasiassa Pyhäsalmen nykyisen taajaman tuntumassa ja Pyhäjoen varrella.

Ulkoisen sähkönsiirtolinjauksen lähellä ei vielä vuoden 1825 isojakokartan mukaan ollut taloja tai viljelysmaita Haapajärven Settijärven kohdalla. Myöskään 1840-luvun pitäjänkartoista ei löytynyt asutuksen merkkejä sähkönsiirtolinjauksen läheltä tai hankealueelta. Pyhäjoen Pyhäsalmen kantatalot ja torpat Parkkimanjärven etelärannalla ja Pyhäsalmenella ovat vähintään 200–1500 m etäisyydellä linjasta.

Kartta 8 .Hankealue, ote Pyhäjärven 1850-luvun pitäjänkartasta (3322 04).

5. Tulokset

Hankealueelta tunnetaan ennestään 3 kiinteää muinaisjäännettä, jotka ovat kaikki tervahautoja. Ulkoisen sähkönsiirtolinjauksen A läheisyyteen Haapajärven puolella on muinaisjäännesresteriin merkitty 2 kiinteää muinaisjäännettä (Vastaskangas, tervahauta, tunnus 100044763, sekä Tikkasenkangas, tunnus 100044765) ja 1 mahdollinen muinaisjäännes (Hautasaari, tunnus 100037634), kaikki tervahautoja. Ulkoisen sähkönsiirtolinjauksen B itäpäähän läheisyydestä Pyhäjärvellä tunnetaan yksi kivikautinen löytöpaikka, Junttila, tunnus 100015706. Nämä neljä kohdetta sijaitsevat kuitenkin kaikki vähintään 150 m etäisyydellä sähkönsiirtolinjauksesta eikä niitä tarkistettu inventoinnissa.

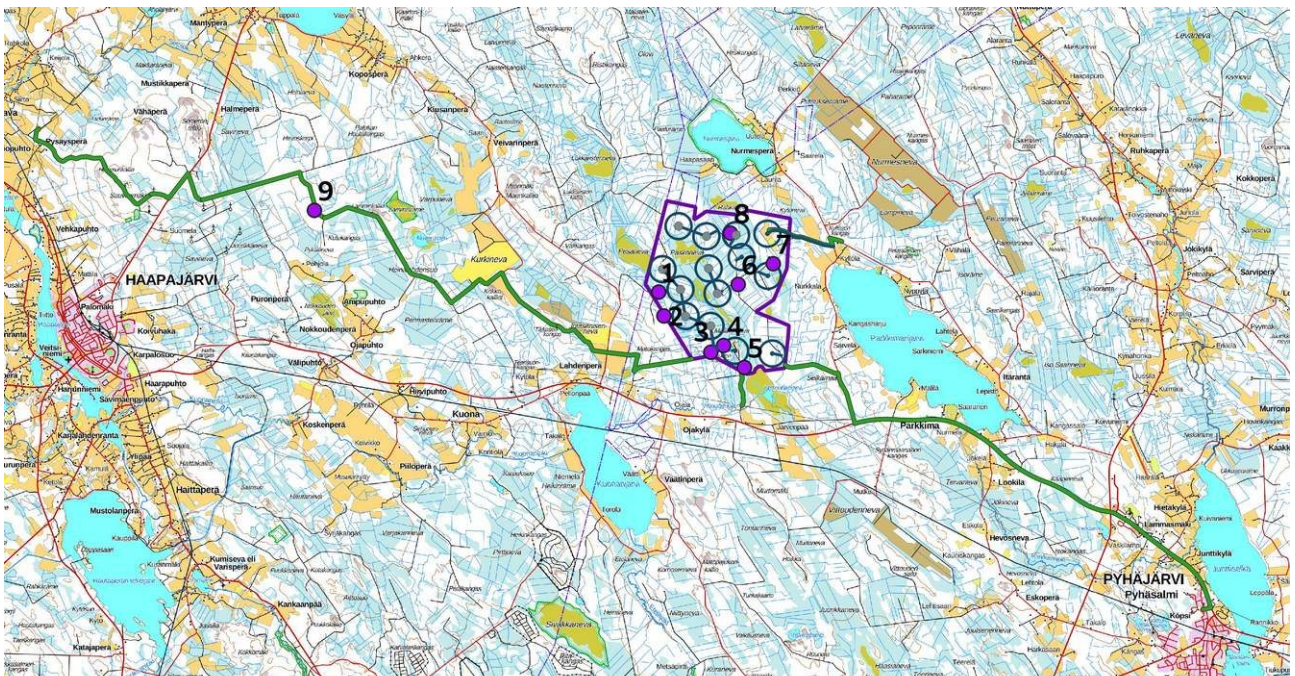
Inventoinnissa hankealueelta löytyi kuusi uutta muinaisjäänneskohdetta/ryhmää joista 2 on yksittäisiä tervahautoja, sekä 2 kohdetta, joista tervahaudan lisäksi tavattiin kiuas (Kohteet 7–8), ja 1 laajempi muinaisjäännesryhmä, jossa on tervahauta, kaksi painannetta ja 7 (pyynti-)kuoppaa (kohde 1).

Hankkeen toteutuksella voisi olla tämän hetken layout-tietojen mukaan vaikutusta kahteen kohteeseen: nykyinen tie kulkee noin 7–13 m kohteesta 6 itään. Kohde on otettava huomioon tien parannuksessa ja maakaapeloinnissa. Ulkoinen sähkönsiirtolinjaus kulkee noin 40 m kohteesta 9 koilliseen, kohde on otettava huomioon maakaapelin kaivutöissä.

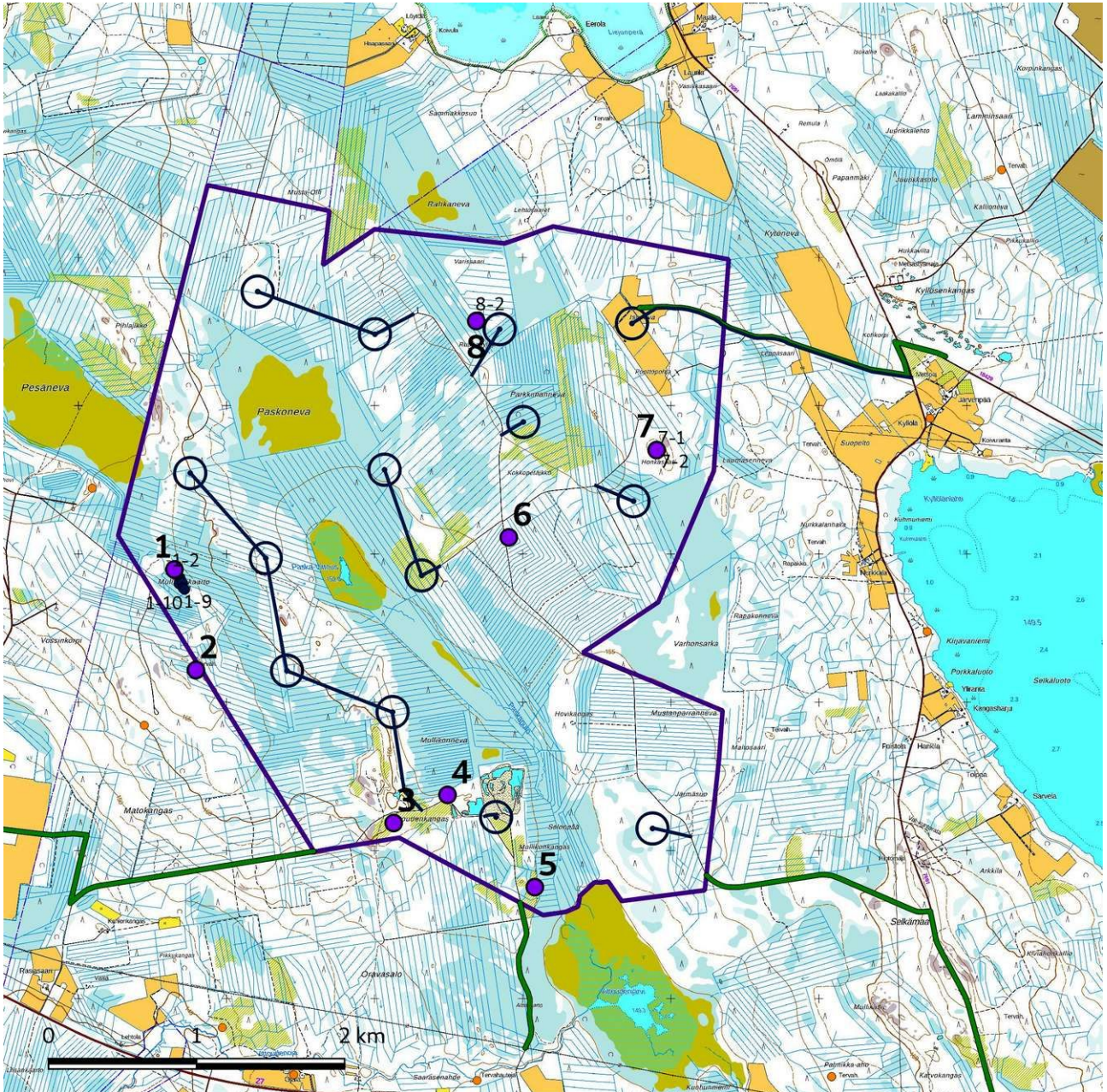
Lestijärvellä, 1.11.2022

Hans-Peter Schulz

Hans-Peter Schulz

Kartta 9. Yleiskartta kohteet (violetteina pisteinä nrot 1–9), Hankealue rajattu violetilla viivalla, ulkoiset sähkönsiirtolinjat merkitty vihreillä viivoilla. Voimalapaikat sinisinä ympyröinä (VE1 harmaa keskipiste, VE2 sininen pieni keskipiste). Uudet tielinjat sinisin viivoin. Maanmittauslaitoksen peruskarttarasteri 1:20 000, 10/2022.

Kartta 10. Yleiskartta; kohteet violetteina pisteinä nrot 1–9; alakohteet sinisinä pisteinä, niiden numerot näkyvät vain osittain tässä mittakaavassa. Hankealue rajattu violetilla viivalla, ulkoiset sähkösiirtolinjaukset merkitty vihreillä viivoilla. Voimalapaikat mustana ympyröinä, uudet tielinjaukset mustin viivoin. Maanmittauslaitoksen peruskarttarasteri 1:20 000, 10/2022.

6. Kohdehakemisto

Kohde	sivu	tyyppi/ tyypin tarkenne	ajoitus	lkm	status	tunnus
Tuulipuiston hankealue / Pyhäjärvi						
1. Mullikonkaarto 2		Työ- ja valmistuspaikat, tervahauta, painanteet, maakuopat (pyyntikuopat)	uusi aika, esihistoriallinen	10	U	
2. Mullikonkaarto		Työ- ja valmistuspaikat / tervahauta	uusi aika	1	MJ	1000037675
3. Vittoudenkangas		Työ- ja valmistuspaikat / tervahauta	uusi aika	1	MJ	1000037676
4. Vittoudenkangas 2		Työ- ja valmistuspaikat / tervahauta	uusi aika	1	U	
5. Salonpää		Työ- ja valmistuspaikat / tervahauta	uusi aika	1	MJ	1000044767
6. Kokkopetäikkö etelä		Työ- ja valmistuspaikat / tervahauta	uusi aika	1	U	
7. Honkasaari		Työ- ja valmistuspaikat / tervahauta, kiuas	uusi aika	2	U	
8. Varissaari		Työ- ja valmistuspaikat / tervahauta, kiuas	uusi aika	2	U	
Ulkoinen sähkönsiirtolinjaus / Haapajärvi						
9. Pykälö etelä		Työ- ja valmistuspaikat / tervahauta	uusi aika	1	U	

Taulukko. Status: U uusi muinaisjäännöskohde/löytöpaikka, MJ tunnettu muinaisjäännöskohde

7. Kohdekuvaukset

1. Mullikonkaarto 2

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri		TM35-lehtijako	Q4314L
Laji	Kiinteä muinaisjäänös	Vanha yleislehtijako	3322 04
Tyyppi	Työ- ja valmistuspaikat	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7071897 I: 433649
Tyyppin tarkenne	Tervahauta, painanteita, maakuoppia (pyyntikuoppia?)	N 2000	164
Ajoitus yleinen	Esihistoriallinen, historiallinen	Koordinaattiselite	GPS-mittaus
Ajoitustarkenne			
Inventointilöydöt	-	Inventointimenetelmät	Pintahavainnointi, valokuvaus, koekuopitus, kairaus
Aiemmat tutkimukset			

Kuvaus:

Mullikonkaarron pohjoispäässä sijaitsee 10 alakohteen muinaisjäänösryhmä matalalla hiekkavallilla: 1-1 on tervahauta, 1-2 ja 1-3 matalia painanteita ja 1-4–1-10 maakuoppia. Painanteet sijaitsevat vierekkäin etelä-pohjoissuunnassa, ne ovat soikeat, mitaltaan 4,5–5,5 m x 3 m. Huuhtoutumiskerros viittaa esihistorialliseen ikään. Vaikka painanteiden pohjassa on havaittu kairauksissa likamaakerrosta, ei tavattu selviä merkkejä asuinpaikasta. Painanteiden funktio jäi epäselviksi. Kuopat sijaitsevat kahta lukuun ottamatta rivissä. Huuhtoutumiskerroksen perusteella ne ovat esihistoriallisia. Niiden koon ja rakenteen (perusteella ks. kuva alla) ne voivat olla pyyntikuoppia.

Kaksoismaannos kairausnäytteessä – kuoppa 1-6.

Alakohteet

koodi	tyyppi	mitat	x	y
1-1	tervahauta	halk. 11 m syvyys 0,7 m halssi koilliseen	433649	7071896
1-2	painanne (huuhtoutumiskerros 10 cm, alla 5-10 cm likamaata)	5,5 m x 3 m x 0,3 m	433660	7071872
1-3	painanne (huuhtoutumiskerros 7 cm, alla 5-10 cm likamaata)	4,5 m x 3 m x 0,3 m	433665	7071867
kuopat: kaikilla huuhtoutumiskerros 4 -10 cm				
1-4	kuoppa	halkaisija 2 m, syvyys 0,4 m	433687	7071842
1-5	kuoppa	halkaisija 3 m, syvyys 0,5 m	433688	7071813
1-6	kuoppa	halkaisija 1,8 m, syvyys 0,3 m	433693	7071824
1-7	kuoppa	halkaisija 1,6 m, syvyys 0,3 m	433682	7071799
1-8	kuoppa	halkaisija 2 m, syvyys 0,5 m	433706	7071803
1-9	kuoppa	halkaisija 3 m, syvyys 0,4 m	433708	7071771
1-10	kuoppa	halkaisija 3 m, syvyys 0,5 m	433718	7071762

Alakohde 1-1. Tervahauta, koilliseen.

Kohde 1 alakohteineen 1-1, 1-10 ja kohde 2. MML:n peruskarttarasteri 1:20 000, 10/2022.

Alakohde 1-2. Painanne, koilliseen.

Alakohde 1-6. Kuoppa, etelään..

Alakohde 1-9. Kuoppa lounaaseen.

Alakohde 1-10. Kuoppa itään..

Vaikutusten arvio: ei vaikutusta.

2. Mullikonkaarto

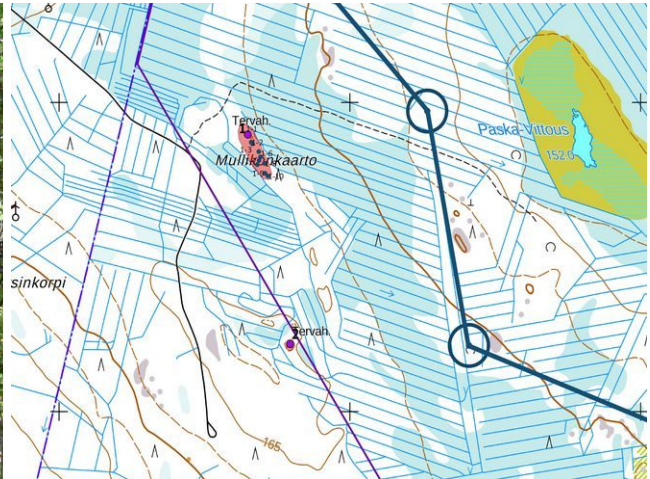
Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri	1000037676	TM35-lehtijako	Q4314L
Laji	Kiinteä muinaisjäännös	Vanha yleislehtijako	3322 04
Tyyppi	Työ- ja valmistuspaikat	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7071218 I: 433795
Tyypin tarkenne	Tervahauta	N 2000	166
Ajoitus yleinen	Historiallinen	Koordinaattiselite	GPS-mittaus
Ajoitustarkenne	Uusi aika		
Inventointilöydöt	-	Inventointimenetelmät	Pintahavainnointi, valokuvaus, kairaus
Aiemmat tutkimukset	Inventointi H.-P. Schulz 2013		

Kuvaus: Mj-rekisteri: Lidar-kartoituskohde, ei ole tarkastettu maastossa.

Inventointi 2022: Mullikonkaarron läntisellä hiekkavallilla on tervahauta; halkaisija valli mukaan lukien n. 15 m, kuopan syvyys 0,7 m, halssi suuntautuu lounaaseen, se on sortunut, nuorta ja osittain vanhempaa kasvatusmetsää, haudan lounaispuolella on pienehkö vanha soranottoalue.

Kohde 2. Tervahauta, lounaaseen

Kohde 1 alakohteineen 1-1, 1-10 ja kohde 2. MML:n peruskarttarasteri 1:20 000, 10/2022.

Vaikutusten arvio: Ei vaikutusta. Lähin voimalapaikka ja tie sijaitsee noin 600 m itään.

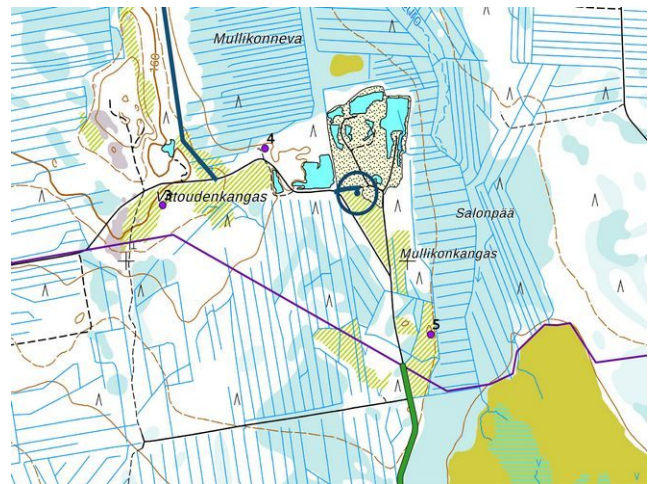
3. Vittoudenkangas

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri	1000037675	TM35-lehtijako	Q4314L
Laji	Kiinteä muinaisjäännös	Vanha yleislehtijako	3322 04
Tyyppi	Työ- ja valmistuspaikat, asuinpaikat	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7070187 I: 435130
Tyyppin tarkenne	Tervahauta	N 2000	159
Ajoitus yleinen	Historiallinen	Koordinaattiselite	Mj-rekisterin piste
Ajoitustarkenne	Uusi aika		
Inventointilöydöt	-	Inventointimenetelmät	Ei tarkastettu maastossa
Aiemmat tutkimukset	Inventointi H.-P. Schulz 2013 Inventointi J.-P. Hiltunen 2022		

Kuvaus: Mj-rekisteri: 2013: Soiden ympäröimä tuoreehko kangas, alue on hakattu 2012, myös tervahaudan päältä, suojavyöhyke merkitty sinisellä nauhalla. Hauta sijaitsee loivalla kaakkoisrinteellä, läpimitta valli mukaan lukien n. 22 m, kuopan läpimitta n. 13 m, halssi suuntautuu kaakkoon, pituus n. 3 m. Kaukokartoituskohde.

Hiltunen 2022: Kohde tarkastettiin maastossa. Vuoden 2012 hakkuun yhteydessä tervahaudan kohdalle on jätetty noin 4 metrin korkeudelta katkaistuja puunrankoja pystyyn. Kohdalla on myös harvakseltaan taimikkoa ja jonkin verran tervahautaa peittävää aluskasvillisuutta.

Inventointi Schulz 2022: Kohdetta ei tarkastettu maastossa.

Kohteet 3-5, MML:n peruskarttarasteri 1:20 000, 10/2022.

Vaikutusten arvio: Ei vaikutusta. Lähin voimalapaikka sijaitsee noin 600 m itään ja uusi tielinjaus n. 200 m koilliseen.

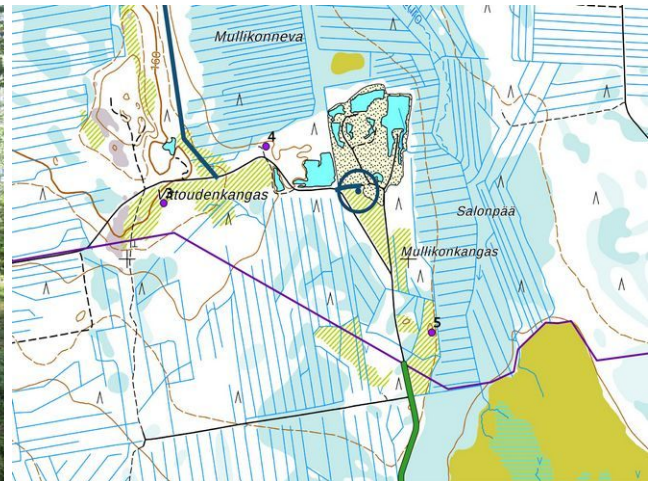
4. Vittoudenkangas 2

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri		TM35-lehtijako	Q4314L
Laji	Kiinteä muinaisjäännös	Vanha yleislehtijako	3322 04
Tyyppi	Työ- ja valmistuspaikat,	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7070377 I: 435494
Tyyppin tarkenne	Tervahauta,	N 2000	157
Ajoitus yleinen	Historiallinen	Koordinaattiselite	GPS-mittaus
Ajoitustarkenne	Uusi aika		
Inventointilöydöt	-	Inventointimenetelmät	Pintahavainnointi, valokuvaus, kairaus
Aiemmat tutkimukset			

Kuvaus: Vittoudenkankaan pohjoisreunalla, laajan sorakuopan länsipuolella on tervahauta; halkaisija valli mukaan lukien n. 12 m, kuopan syvyys 0,7 m, halssi suuntautuu pohjoiseen, se on sortunut. Haudan päällä sekä ympäristössä kasvaa eri-ikäistä sekametsää

Kohde 4. Tervahauta koilliseen.

Kohteet 3-5, MML:n peruskarttarasteri 1:20 000, 10/2022.

Vaikutusten arvio: Ei vaikutusta. Lähin voimalapaikka sijaitsee noin 350 m itään, uusi tielinjaus noin 200 m länteen ja nykyinen tie noin 25 m etelään.

5. Salonpää

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri	1000044767	TM35-lehtijako	Q4314L
Laji	Kiinteä muinaisjäännös	Vanha yleislehtijako	3322 04
Tyyppi	Työ- ja valmistuspaikat,	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7070377 I: 435494
Tyyppin tarkenne	Tervahauta,	N 2000	154
Ajoitus yleinen	Historiallinen	Koordinaattiselite	GPS-mittaus
Ajoitustarkenne	Uusi aika		
Inventointilöydöt	-	Inventointimenetelmät	Pintahavainnointi, valokuvaus,
Aiemmat tutkimukset	J.P. Hiltunen inventointi 2022		

Kuvaus: Mj-rekisteri: Maljamainen tervahauta sijaitsee hiekkaisella harjanteella hakkuuaukealla. Tervahaudan halkaisija on noin 22 metriä ja sen syvyys haudan pohjalta vallin yläreunaan mitattuna on noin 1,7 metriä. Vallin leveys on noin 4,5 metriä. Halssi suuntautuu itään. Se on noin 5 metriä pitkä, 1,5 metriä leveä ja 1 metrin syvä. Tervahaudan kohdalla on paikoitellen noussut maanpinnalle hiiltä sekä rapautunutta kiveä. Lisäksi sen pohjalla on muutama maasta käännetty kanto, jotka ovat tehneet pohjalle noin 40 cm syvän kuopan. Nämä liittyvät todennäköisesti alueella tehtyyn metsänhoitoon.

Inventointi Schulz 2022: kohde oli ennallaan.

Kohde 4. Tervahauta länteen.

Kohteet 3-5, MML:n peruskarttarasteri 1:20 000, 10/2022.

Vaikutusten arvio: Ei vaikutusta. Lähin voimalapaikka sijaitsee noin 500 m luoteeseen ja nykyinen tie noin 100 m länteen.

6. Kokkopetäikkö etelä

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri		TM35-lehtijako	Q4314L
Laji	Kiinteä muinaisjäännös	Vanha yleislehtijako	3322 04
Tyyppi	Työ- ja valmistuspaikat,	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7072113 I: 435908
Tyypin tarkenne	Tervahauta,	N 2000	156
Ajoitus yleinen	Historiallinen	Koordinaattiselite	GPS-mittaus
Ajoitustarkenne	Uusi aika		
Inventointilöydöt	-	Inventointimenetelmät	Pintahavainnointi, valokuvaus, kairaus
Aiemmat tutkimukset			

Kuvaus: Pienellä kangassaarekkeella rämeen keskellä on tervahauta, halkaisija 14 m. Kuopan syvyys 0,6 m. Halssi suuntautuu etelään, se on sortunut

Kohde 4. Tervahauta koilliseen.

Kohteet 6-8, MML:n peruskarttarasteri 1:20 000, 10/2022.

Vaikutusten arvio: Hankkeella voisi olla vaikutusta kohteeseen. Nykyinen tie kulkee noin 7–13 m kohteesta itään. Kohde on otettava huomioon tien parannuksessa ja maakaapeloinnissa.

7. Honkasaari

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri		TM35-lehtijako	Q4314L
Laji	Kiinteä muinaisjäännös	Vanha yleislehtijako	3322 04
Tyyppi	Työ- ja valmistuspaikat, Asuinpaikat	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7072702 I: 436906 tervahauta P: 7072688 I: 436919 kiuas
Tyyppin tarkenne	Tervahauta, tervapirtin kiuas	N 2000	155
Ajoitus yleinen	Historiallinen	Koordinaattiselite	GPS-mittaus
Ajoitustarkenne	Uusi aika		
Inventointilöydöt	-	Inventointimenetelmät	Pintahavainnointi, valokuvaus, kairaus
Aiemmat tutkimukset			

Kuvaus: Pienen kallioisen mäen länsirinteellä on tervahauta, halkaisija 20 m. Kuopan syvyys 0,9 m. Halssi suuntautuu etelään, se on sortunut. Haudasta 20 m kaakkoon on tervapirtin kiuas, mitat 1,8 x 1,6 x 0,6 m. Humuksen alla on nokimaata ja palaneita kiviä.

Kohde 4. Tervahauta koilliseen.

Kohteet 6-8, MML:n peruskarttarasteri 1:20 000, 10/2022.

Kiuas kuvattu itään.

Vaikutusten arvio: Ei vaikutusta. Lähin voimalapaikka sijaitsee noin 300 m lounaaseen ja nykyinen tie noin 150 m länteen.

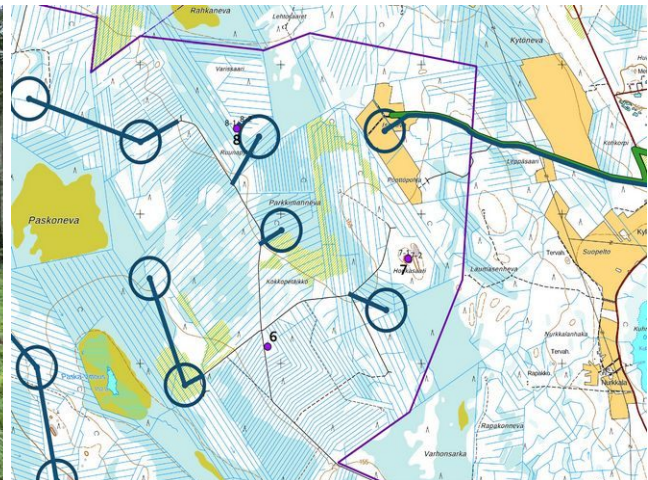
8. Varissaari

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri		TM35-lehtijako	Q4314L
Laji	Kiinteä muinaisjäännös	Vanha yleislehtijako	3322 04
Tyyppi	Työ- ja valmistuspaikat, Asuinpaikat	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7073573 I: 435688 tervahauta P: 7073600 I: 435705 kiuas
Tyyppin tarkenne	Tervahauta, tervapirtin kiuas	N 2000	155
Ajoitus yleinen	Historiallinen	Koordinaattiselite	GPS-mittaus
Ajoitustarkenne	Uusi aika		
Inventointilöydöt	-	Inventointimenetelmät	Pintahavainnointi, valokuvaus, kairaus
Aiemmat tutkimukset			

Kuvaus: Pienellä kangassaarekkeella rämeen keskellä on tervahauta, halkaisija 16 m. Kuopan syvyys 0,6 m. Halssi suuntautuu lounaaseen, se on sortunut. Haudasta 20 m koilliseen on tervapirtin kiuas, mitat 2,2 x 2x 0,7 m. Humuksen alla on nokimaata ja palaneita kiviä.

Kohde 4. Tervahauta pohjoiseen.

Kohteet 6-8, MML:n peruskarttarasteri 1:20 000, 10/2022.

Kiuas kuvattu länteen.

Vaikutusten arvio: Ei vaikutusta. Lähin voimalapaikka ja uusi tielinjaus sijaitsevat noin 150 m kaakkoon.

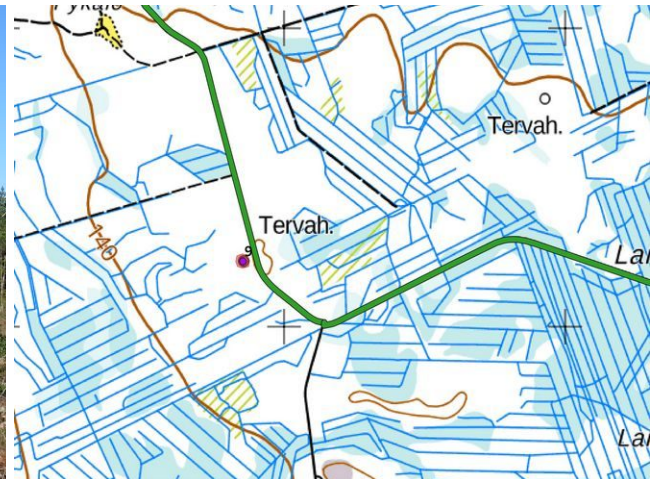
9. Haapajärvi / Pykälö etelä

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri		TM35-lehtijako	Q4321R
Laji	Kiinteä muinaisjäännös	Vanha yleislehtijako	3322 01
Tyyppi	Työ- ja valmistuspaikat,	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7074219 I: 423854
Tyypin tarkenne	Tervahauta,	N 2000	145
Ajoitus yleinen	Historiallinen	Koordinaattiselite	GPS-mittaus
Ajoitustarkenne	Uusi aika		
Inventointilöydöt	-	Inventointimenetelmät	Pintahavainnointi, valokuvaus, kairaus
Aiemmat tutkimukset			

Kuvaus: Matalalla kankaalla rämeen keskellä on tervahauta, halkaisija 17 m. Kuopan syvyys 0,6 m. Halssi tarkka sijainti oli epäselvä haudan päällä ja ympärillä olevien hakkujätteiden takia. Kohde sijaitsee laajalla avohakkuualueella, jota on muokattu.

Kohde 4. Tervahauta koilliseen.

Kohteet 6-8, MML:n peruskarttarasteri 1:20 000, 10/2022.

Vaikutusten arvio: Hankkeella voisi olla vaikutusta kohteeseen. Ulkoinen sähkönsiirtolinjaus kulkee noin 40 m kohteesta koilliseen, kohde on otettava huomioon maakaapelin kaivutöissä.

8. Aineistoluettelo

Digitaalinen aineisto:

Arkistolaitoksen digitaaliarkisto, Haapajärven ja Pyhäjärven pitäjänkartat, <http://digi.narc.fi/digi/dosearch.ka?new=1&haku=Haapavesi>

Geologian tutkimuskeskus, <http://gtkdata.gtk.fi/Maankamara/index.html>

Vanha kartta, <https://expo.oscapps.jyu.fi/s/vanhakartta/page/etusivu>

Maanmittauslaitos, avoimien aineistojen tiedostopalvelu, <https://tiedostopalvelu.maanmittauslaitos.fi/tp/kartta>

Maanmittauslaitos, <http://vanhatpainetutkartat.maanmittauslaitos.fi/>

Museovirasto: Kulttuuriympäristön palveluikkuna, muinaisjäännösrekisteri ja kulttuuriympäristön tutkimusraportit arkeologia, Haapajärvi, Pyhäjärvi:

<http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/portti/default.aspx>

Kirjallisuus:

Matinolli Eero, Huikari Olavi ja Huurre Matti, Suur-Pyhäjoen historia. 1969.

Suur-Pyhäjoen historia. Vanhimmista ajoista 1860-luvulle. 1968.

Julkaisematon aineisto:

Schulz Hans-Peter, Rannansiirtymistaulukko.